

„Szerepcsere” projekt

avagy kooperatív stratégiák egy differenciált számonkérésben

Évek óta tanítok különböző korcsoportokat és nyelvi szinteket felölelő nyelvi előkészítő osztályokban angol nyelvet. Nyelvtanárként nem csak az adott nyelv tanításáért, hanem az idegennyelv-tanulás módszertanáért is felelős vagyok. Különösen igaz ez a 9. (nulladik) évfolyamban, hiszen az itt biztosított bőséges óraszám (18 óra) számtalan lehetőséget kínál arra, hogy a „learning by doing” elvet követve, saját tapasztalásra helyezve a hangsúlyt, utat mutassak a különböző tanulási stílusú tanulóknak a számukra leginkább testhez álló, az időfaktort és az elsajátítható ismeret mennyiségét tekintve leginkább hatékony tanulási stratégiák felé. Tapasztalataim szerint ez a fajta önismeret néhány hónap munkájával, és egyéb, támogató tárgyak (tanulásmódszertan, kommunikáció, dráma) közreműködésével jól kialakítható, és elengedhetetlen a kooperatív stratégiák megalapozásához.

Sok mindent lehet kooperatívan csinálni és csináltatni egy tanulócsoporttal. Használhatjuk a kooperatív technikákat egy új anyag bevezetéséhez, annak gyakorlásához, egy teljesen új megközelítésre való rávilágítás eszközeként, vagy egyszerűen csak a móka kedvéért. Egy dologra nem szokás gyakran használni ezt a stratégiát – a számonkérésre. Pedig a kooperatív csoportmunka alapelvei, amit nemes egyszerűséggel csak „A NégyEk”-nek nevezünk egymás között a tanárban (Egymásrautaltság - Egyenlő részvétel - Egymással párhuzamosan folyó interakciók - Egyéni felelősség és értékelés) számonkérésre is alkalmasak, amennyiben a diákok előtt a valódi cél, azaz a számonkérés maga, kellően háttérbe szorul ahhoz, hogy ne gátolja a kreativitást. Ezt a rejtett célt úgy érhetjük el, hogy elhittetjük a diákokkal a „szerepcserét”: megkérjük őket, hogy társaiknak készítsenek tudásmérésre alkalmas feladatokat, melynek során észrevétlenül saját tudásukról nyújtanak értékelhető tanúbizonyosságot, miközben számos egyéb készségük is fejlődik.

A nyelvtanárok többnyire készségekben gondolkodnak, ezért az általam példaként választott feladatokat a négy alapkészség (olvasott szöveg értése, írás, hallott szöveg értése, beszéd) témaköreiből merítettem.

1. Olvasd és értsd együtt! - olvasott szöveg értésére irányuló, szókinccset érintő összefoglalás (45 perc munka, 45 perc tesztelés)

1. számú melléklet – Olvasd es ertsd együtt Group 1 KingaZsombiKata

2. számú melléklet - Olvasd es ertsd együtt Group 2 DavidMikiZita

3. számú melléklet – Olvasd es ertsd együtt Group 3 MateDaniAron

(az összes melléklet eléréséhez a meghívás megtörtént a google drive MMM díj mappájába)

Ebben a feladatban az ideális csoportösszetétel legalább három, egy nyelvileg dominánsabb, egy kreatívabb, és egy „csinovnyikabb” típusú (ezáltal viszont szociális kompetenciáit tekintve fejlesztendő) tanuló. A feladat egy, már korábban vett szöveg különböző módszerekkel történő feldolgozása úgy, hogy mindegyik feladat ugyanarra a meghatározott mennyiségű (pl. tíz darab) szóra vagy kifejezésre irányuljon (a szavakat érdemes előre egyeztetni, de igyekezzünk leginkább csak irányt szabni, hogy a kiválasztás, ezáltal a kompromisszumkészség is a feladat része legyen). A csoportok kialakítása után a szöveget

(van választási lehetőség), a vállalt időt (alsó-felső határok között), és az elkészített feladatok számát (alsó határ javasolt) a csoport tagjai együtt szabják meg, és annak betartása közös felelősségük.

„A NégyEk” az egyéni vállalásoknál kezdődnek. A tanulók maguk választják ki, hogy milyen feladatokkal lépik meg a társaikat: lehet fordítás, lyukas szöveg, készíthetnek szókárttyát, igaz-hamis feladatokat, definíciópárosítást, letölthetnek képeket, csinálhatnak szókeresőt, írhatnak értelmező kérdéseket, stb. A tanulók kreativitása és a feladatok kombinálhatósága végtelen. A magasabb nyelvi szinten lévő tanulók vagy az idővel támasztanak maguk elé kihívást (pl. egész szövegre kiterjedő fordítási feladatot ugyanannyi idő alatt oldanak meg, mint amennyi idő alatt a társuk elkészít 10 szókárttyát), vagy egy könnyebb feladat bonyolultabb végrehajtásával differenciálják önmagukat (párosítsd a definíciót, ami bonyolultan van megfogalmazva). A koordinálás mellett az előkészítő munkálatokban is nagy szerepet játszik a párhuzamos interakció (pl. a szókárttyák olyan méretűek legyenek, hogy a kinesztetikus tanulónak legyen lehetősége fizikailag is beilleszteni a lyukas szövegbe, ne legyenek ismétlődések a definíciókban). A társas számonkérésben pedig a csoportok csoportként oldják meg a másik csoport feladatait, aminek során közvetlenül (a feladatokkal kapcsolatos benyomások) és közvetve (a feladatok tényleges megoldhatóság) csoportos, mégis egyéni kritikákat fogalmaznak meg a többiek munkájával kapcsolatban.

A megvalósult kooperáció mellett a feladatok tanári szempontból is ideálisak, mert a genotermre írt filctoll segítségével gyorsan rotálhatók és egy zsebkendővel bármikor újra megoldhatóvá tehetők.

2. Állítsd össze a témazárót! – íráskészségre irányuló nyelvtani összefoglalás (90 perc munka, 45 perc tesztelés)

4. számú melléklet – Állítsd össze a témazárót utleveket DavidKataKinga

5. számú melléklet – Állítsd össze a témazárót teszt DavidKataKinga

Ennél a feladatnál a kooperációt egyéni munka előzi meg: a tanulók egy „útlevelet” kapnak a kezükbe (ez lehet egy kislakú füzet, amibe csak az összefoglalásokat írják), abba kell írniuk a 4-5 stációban előre elhelyezett írásbeli feladatok megoldásait. A feladatokon szabadon választott sorrendben mehetnek végig, és forgószínpad-szerűen önmagukat rotálják. Szabad a partnerválasztás is: a magányos farkasok haladhatnak saját ütemükben, a bizonytalanabbak csapódhatnak másokhoz, de a feladatmegoldás együttesen nem haladhatja meg a 45 percet.

A kooperáció azon a ponton kezdődik, amikor mindenkinek tele az útlevele. A tanulók az adott válaszok alapján közösen felidéznek a feladatokat, és megvitatják, hogy a megszavazott nehézségi fokhoz (szivatós, nehéz, de fair, vagy könnyű témazáró) melyiket hogyan szabják át. Itt különösen fontos a szociális érzékenység, hiszen tudják, hogy azok, akiknek írják a témazárót, milyen nehézségekkel küzdenek. Egyetlen követelmény, hogy az összes feladatból kell, hogy legyen valamilyen példa, de az már a csoport és az egyének kreativitásán múlik, hogy egy-egy részfeladatot hogyan hasznosítanak egy másik típusú feladatnál (pl. a feleletválasztós tesztből hogyan csinálnak kreatív írást). Mindenki máson dolgozik, ami a közös kép szerves részét képezi, és az egyéni munka jól visszakövethető, mégis, nem szimplán ellenőrzik vagy segítik egymást, hanem az elvégzett feladatokra építve kell egy új produktumot létrehozniuk.

3. Teszteld a tanárt! - hallott szövegértésre irányuló összefoglalás (45 perc munka, 45 perc tesztelés)

6. számú melléklet – Teszteld a tanart Group 1 DaniKataZita

A szociális készségek fejlesztéséhez ennél a csoportbeosztásnál érdemes ismerni a diákok zenei ízlését vagy adott hangulatvilágát. Biztos hatást azonos zenei stílust követő tanulók egy csoportba helyezésével érhetünk el, de ha a mélyebb szociális ráhatás a cél, érdemes kísérletezni és a spektrum végleteinek csoportosításában gondolkodni (összetenni egy Adele rajongót egy heavy metalossal). A csoport tagjai egy adott nyelvtani anyag vagy szókinccs összefoglalásához választanak saját dalt (alacsonyabb nyelvi szintnél érdemes támpontként egy kisebb listát összeállítani a potenciális dalokból). A dalszöveg feldolgozásának kereteit együtt kell kitalálniuk, a kivitelezés részleteit pedig egy vezérfonal mentén egyéni vállalkások formájában kell felhúzniuk. Fontos kikötés, hogy a feladatoknak egymásra kell épülniük, és a produktum nem a társaknak, hanem tanárnak készül. Ez utóbbi feltétel tapasztalataim szerint nagyban növeli a tanulók önmagukkal szemben támasztott elvárásait, ezáltal színvonalasabb feladatok születnek. Kikötésként meg lehet adni, hogy legyen benne vizualitást, hallást, és szövegértést tesztelő feladat is, ezáltal segítünk a csoportnak a saját feladatmegosztásában.

4. Javíts a feladaton! – beszédképességre irányuló összefoglalás (45 perc)

7. számú melléklet – Javíts a feladaton Sanjay kepek es kartyak

Ennél a feladtnál a differenciálás különböző szinteken, és azon belül is a „javítás” mértékétől és színezetétől függ. A tanulók 3 fős csoportokban kapnak egy ismert képsort. Mindegyik képhez tartozik egy adott mondat, ami leírja a képen látható cselekvést.

A nyelvi szintű differenciálásnál a képekhez tartozó mondatokkal lehet játszani: van leírás, de csak jelen időben, vagy van leírás, de magyarul, vagy egyáltalán nincs leírás. A szociális készségfejlesztésnél a történet szereplőivel vagy a felajánlott kimenetekkel lehet variálni: szingli diák pasiról beszélne inkább, aki nappal él, vagy dolgozó anyukáról, aki éjjeli műszakban dolgozik. A választást befolyásolni fogja az adott tanulócsoport családi háttere. A tanulási nehézségek szintjén a kártyák helyzetével lehet játszani: az események párban vannak a képekkel, és csak a sorrendet kell kitalálni, vagy a sorrend megvan, és csak pározni kell a képeket az eseményekkel, vagy minden teljesen össze van keverve és rendrakás is a feladat része.

Mindezek után a feladat szintjén is kezdődhet a differenciálás. A leggyengébb tanuló kezdi múlt időben elmesélni a történetet (Sanjay's alarm clock rang at 7). Első körben a „Beszél és kommentál” elv érvényesül: a második csoporttag megvárja az első tanuló mondatának végét, majd közbeszúr egy önmagára vonatkozó félmondatot (Well, mine rang at 6.30). A harmadik, nyelvi legerősebb tag megvárja, amíg a második társa a mondat a végére ér, és hozzáfűz egy saját vagy általánosított megállapítást (which is very useful if people want to make it on time to work), így haladva végig a történeten.

Amikor a történet a végére ér, kezdődhet a második kör: a csoport újraosztja a feladatokat, és továbblép a „Beszél és színez” lépcsőfokra. Itt már nem a nyelvi kompetencia, hanem a kreativitás számít inkább. A legötletlenebb tag kezdi az alaptörténettel (Sanjay's alarm clock rang at 7), de a közepesen kreatív társa most nem vár udvariasan a mondat végéig, hanem

minden fontosabb információ után közbevág és társít egy attribútumot a mondatban szereplő személyekhez, tárgyakhoz vagy eseményekhez (Sanjay’s, who studies medicine, alarm clock, which he bought at a flea market, rang like hell, at 7). A legkreatívabb tag megvárja a társítások végét, és elkezd beszélni egy saját élményről a hallottakkal kapcsolatban (I used to know someone like Sanjay, he always had to buy a new alarm clock for Xmas).

5. Fejlessz puskát! – amit használható egy tanári számonkérésben: minden készség együttesen megjelenik

8. számú melléklet – Fejlessz puskát YGM

Egy film vagy könyv feldolgozásánál jöhet jól ez a típusú összefoglalás. Több hetes közös munka eredményeképpen egy óriásplakátot tesznek össze a gyerekek, aminek a megtervezése és kivitelezése teljesen az ő feladatuk. A tanár megszabja a kereteket: hányféle információ kerüljön fel a poszterre, mekkora legyen a pontos méret, valamint biztosítja az eszközöket (barkácsolgók, nyomtatás, ragasztó, stb.) A csoportosítást itt bármilyen szempont alapján lehet manipulálni, a fejlesztendő területeket szem előtt tartva. A több nyelvi elemet igénylő részek (dalszövegek, filmkritikai mondatok, idézetek) tökéletesek a nyelvi differenciálásra, az adatokat és nagyobb odafigyelést igénylő kirakósdarabok összeillesztése sikerélményt jelent egy Asperger-szindrómás tanuló számára, a szabad munkaválasztás és a kötetlen folyamatok pedig serkentik a figyelemzavaros tanulók kreativitását. A végeredmény egy olyan komplex egész, amihez a tanulócsoporthoz minden tagja építőleg hozzá tett, és méltó helyét foglalja majd el a tanterem falán, ahol bármikor - akár a filmből írt témazáró dolgozat alatt is - elérhető.